Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto –
Finlands översättar- och tolkförbund ry

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta
HE 46/2023 vp
Kuuleminen sivistysvaliokunnassa 20.10.2023

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL)

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry.

vahvistaa kääntäjien ja tulkkien ammatillista identiteettiä, ammattitaitoa ja etiikkaa

edistää kääntämisen ja tulkkauksen alalla toimivien henkilöiden ammatillisia toimintaedellytyksiä.

- aatteellinen yhdistys
- perustettu 1955 – vanhin kääntäjiä ja tulkkeja edustava järjestö Suomessa
- Tekijänoikeusjärjestö Sanaston jäsenjärjestö – Sanasto lausui hallituksen esityksestä 17.10. sivistysvaliokunnalle ja on perustellut kirjallisuuden tekijöiden kannan tekijänoikeudellisesti.

SKTL Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto – Finlands översättar- och tolkförbund ry

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry.

1750 henkilöjäsenestä 360 kääntää kirjallisuutta

- tietokirjallisuus ja kaunokirjallisuus
- kaikki eivät ole päätoimisia

1300 kääntää asiatekstejä

- myös sanoma- ja aikakauslehtiin laaditaan tekijänoikeuden alaisia käännöksiä

Muut jäsenet ovat

- av-kääntäjiä 264
- tulkkeja 390
- kääntämisen ja tulkkauksen opettajia & tutkijoita yli 100
  - sis. tieto- ja käännöskirjallisuuden tekijöitä

SKTL Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto – Finlands översättar- och tolkförbund ry

Käännöskirjallisuus lukutaidon tukena

Suomessa julkaistusta kirjallisuudesta noin 50 % on käännettyä kirjallisuutta (2022: 44,8 %).

Käännöskirjallisuuskin on suomalaista kirjallisuutta (julkaistu Suomessa, työllistävä vaikutus Suomessa toimiville kirjallisuuden tekijöille – suuri merkitys monille muillekin aloille!)

Lastenkirjallisuus on pääosin käännöskirjallisuutta: Vuonna 2022 julkaistusta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta käännettyä kirjallisuutta oli yli 53,6 %. *Lähde: Suomen kustannusyhdistyksen tilasto*

Käännöskirjallisuuden avulla opitaan lukemaan, sivistytään ja sen avulla demokratia toteutuu.

Lähde: Suomen kustannusyhdistyksen tilasto

SKTL
Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto –
Finlands översättar- och tolkförbund ry

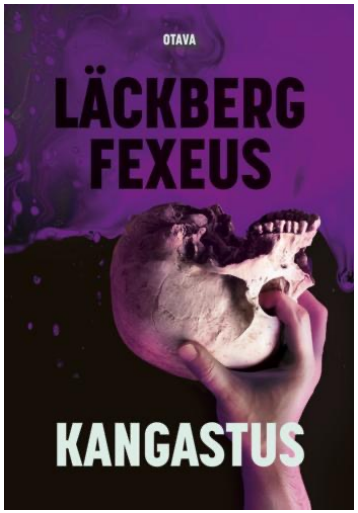

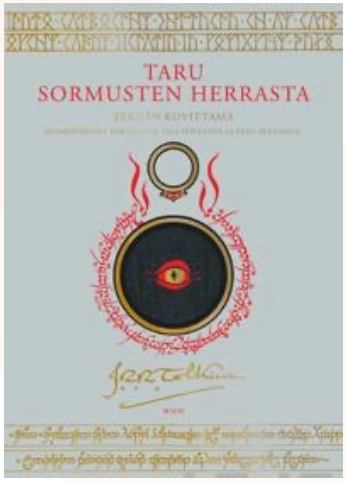

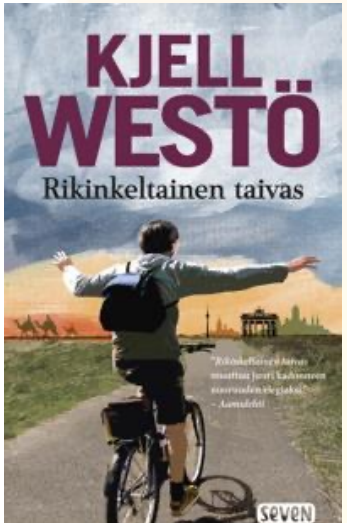

Suomentajat: Kersti Juva, Vappu Vainio & Kristiina Rikman, Jaana Kapari-Jatta, Laura Beck, Tuulia Vihanto
Kuvalähteet:
Adlibris, suomalainen.com

Kääntäjä kirjallisuuden tekijänä

Kirjallisuuden kääntäjät ovat kirjailijoiden ohella tekijänoikeuslain tarkoittamia kirjallisuuden tekijöitä.

Kirjailija on luonut alkuteoksen omalla kielellään, mutta suomennoksen sanavalinnat ja lauserakenteet ovat suomentajan käsialaa.

Suomentajan pitää olla vahva tulkitsija ja monipuolinen ja luova kielenkäyttäjä, joka tietää, miten kirjoja kirjoitetaan. Jos kaksi eri kääntäjää kääntää saman tekstin, teos on aina erilainen.

Ammattikääntäjän nimi kirjassa on laadun tae.

SKTL Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto – Finlands översättar- och tolkförbund ry

Hallituksen esitys HE 46/2023 vp kääntäjien näkökulmasta

- **Hallituksen esitys perustuu eduskunnan kirjallisten teosten tekijöille myöntämään 1 miljoonan euron e-lainauskorvausmäärärahaan.**
  - Tämä on monen vuoden työn vaikuttamisen tulosta – kiitos eduskunnalle!
  - Budjetoitu määräraha on suunniteltu kirjallisuuden tekijöille eli kääntäjille ja kirjailijoille – korvauksena teosten ilmaisesta käytöstä kirjastoissa ja siitä aiheutuvasta tulonmenetyksestä.
- **Hallituksen esitykseen sisältyy epäjohdonmukaisuuksia**
  - Verkkokirjahyllyt on jätetty korvauksen ulkopuolelle (vaikka korvausta olisi tarkoitus maksaa sähköisten aineistojen kirjastokäytöstä).
  - Äänikirjalukijoille esitetään korvausta – tekijänoikeuslakiin mukaan ollaan ottamassa edunsaajaryhmä, jolle maksettava korvaus ei perustu tekijänoikeuteen.
  - Esityksestä puuttuvat juridiset perustelut sekä taloudelliset vaikutusarviot.

SKTL:n kanta hallituksen esitykseen (HE 46/2023 vp)

- Kannatamme e-aineistojen käytön korvauksen laajentamista korkeakoulukirjastoihin.
- Kannatamme verkkokirjahyllyjen ottamista mukaan e-aineistojen käytön korvaamisen piiriin.
- Esitämme äänikirjalukijoiden oikeutta korvaukseen kirjastojen e-äänikirjojen käytöstä *poistettavaksi* esityksestä. Lukija ei ole tekijä.

SKTL:n perustelut

- Tämä HE ei ole teknologianeutraali, ellei verkkokirjahyllyjä oteta mukaan korvauksen piiriin.

- Jos äänikirjalukijoille halutaan jakaa lainauskorvausta, vaikkakin kulttuuritukena, puhutaan isosta periaatteellisesta muutoksesta, ja tällöin jaettavaan 1 miljoonan määrärahaan tarvitaan korotus.

- Ajatus tekijänoikeuskorvauksen kirjaamisesta lakiin kulttuuritukena on kestämätön ja avaa sellaisen Pandoran lippaan. Vielä ei ole äänikirjalukijoiden aika – mikäli äänikirjalukijoille halutaan perustaa uusi korvaus, asiaa tulee selvittää tarkemmin.

- Jos äänikirjalukijoille ryhdytään maksamaan korvausta kirjailijoille ja kääntäjille tarkoitetusta määrärahasta, jäävätkö tekijät jäävät ilman heille tarkoitettua kohtuullista korvausta?

- **Mikäli korvausta joskus ryhdytään maksamaan, sen ei pitäisi vähentää tekstin tekijöiden korvausta,**

- **Kääntäjän työ on luonteeltaan (ja laajuudeltaan – työhön kuluva aika) aivan erilaista kuin äänikirjalukijan.** Kääntäjä saattaa kääntää yhtä kirjaa 3 kuukaudesta kolmeen vuoteen (välillä pidempäänkin), lukija lukee kirjan noin 10 tunnissa.

Kirjallisuus lukutaidon edistäjänä digitaalisessa maailmassa

- E- aineistojen lainaus lisääntyy – me emme tiedä, mitä kaikkea tulevaisuus tuo tullessaan
- Kirjallisuus on monen muun kulttuurialan perusta ja monia muita aloja kauttaan työllistävä ala
- **Vuosi 2024 on sivistyksen teemavuosi:** Jos haluamme huolehtia omakielisestä sivistyksestä Suomen kansalliskielillä, kirjallisuuden tekijöiden asemasta tulee huolehtia myös lainsäädännössä.
- Käännöskirjallisuuden saatavuus kirjastoissa on varmistettava.
- Tekijöiden toimeentulo pitää taata, jos haluamme, että meillä on jatkossakin ammattimaisia kirjallisuuden kääntäjiä ja laadukasta luettavaa. Laadukas kirjallisuus ja päättäjien tekemät strategiset toimet lukemisen hyväksi ovat avaimia lasten lukutaitoon – tämä on huomattu myös Ruotsissa, jossa lukemisen alamäki saatiin hiljattain pysäytettyä mittavilla toimilla.
- Jos haluamme edistää kirjallisuusvientiä Suomen ulkopuolelle, myös muille kielille suomesta ja ruotsista kääntävien toimeentulosta on myös huolehdittava.
- Suomea opiskelee maailmalla hyvin pieni joukko ihmisiä verrattuna maailman valtakieliin. On meidän tehtävämme pitää huoli Suomessa puhuttavien kielten elinvoimaisuudesta.

SKTL Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto – Finlands översättar- och tolkförbund ry

Kääntäjien tulonmuodostus ja korvauskäytäntö

- Kirjallisuuden kääntäjien palkkioista puhuttaessa on tärkeää oivaltaa, että Suomessa kääntäjät työskentelevät yleisesti freelancereina, jotka vastaavat itse mm. kaikista eläkemaksuistaan ja omista lomakorvauksistaan. Nämä maksut, maltillisestikin laskettuna, vievät palkkiosta yli 35 %!

- Lisäksi kirjallisuuden palkkiot ovat yleisestikin pieniä. Harva saa kirjallisuuden alalla kohtuullista korvausta työstään, jotta sillä voisi tulla toimeen ja elättää perheensä. Siksi apurahat ovat todella tärkeitä ja tekijänoikeuskorvausten merkitys korostuu.

    - Kirjallisuuden kääntäjien palkkiot ovat perinteisesti olleet **kertakorvauksia.**
    - Rojalteja myynnistä ei yleensä makseta.
    - Kääntäjä maksetaan usein ”könttähinnalla” ulos oikeuksista – kustantamot ovat saattaneet vaatia luovuttamaan ”kaikki oikeudet”, jolloin kääntäjä ei ole voinut tai voi saada lisäkorvausta myöhemmin julkaistusta e-kirjasta.
    - Kokonaispalkkio romaanikäännöksestä asettuu välille 5000–8000 euroa.

Kirjallisuuden kääntäjien tulotaso 2022

SKTL:n tulotasotutkimus 2022

- Jopa 58 % kirjallisuuden kääntäjistä laskuttaa alle 20 000 € vuodessa → alle 1 666 €/kk.
- 30 % kirjallisuuden kääntäjistä laskuttaa 20–30 000 € vuodessa → 1 666–2 500 €/kk
- Vain 11 % kirjallisuuden kääntäjistä laskuttaa vuodessa yli 30 000 € → yli 2 500 €/kk.

- Kirjallisuuden kääntäjien keskilaskutus vuodessa on noin 17 770 € eli 1 480 €/kk. Vuosiansiosta ei ole tehty vähennyksiä (YEL, työvälineet, työtilat, verot, jne.)
  - Huom! Tämä ei ole palkkaa, vaan palkkiota.
  - Luvuissa ei ole mukana apurahoja tai lainauskorvauksia
  - Kun 1 480 €/kk vähennetään maksut (35–50 %), saattaa kääntäjälle jäädä käteen vain 740–962 €/kk.
  - Rojalteja myynnistä ei yleensä makseta.
  - Kaikki kirjallisuuden kääntäjät eivät saa apurahoja.

Jotta ansaitsisi käännöspalkkioina 25 000 euroa vuodessa, tämä merkitsisi aikuisten proosan mediaanimerkkipalkkiolla (13,50 €) kolmea noin 600 000 merkin romaanikäännöstä vuodessa.

Kääntäjien tulonmuodostus, e-kirjat

- Kääntäjille ei aina makseta e-kirjasta erillistä korvausta.
- Kääntäjät ovat esittäneet, että e-kirjapalkkio olisi rojaltipohjainen.
- Olisi hyvä, että kääntäjä saisi korvausta myös kirjan myynnin/jakelun mukaan kiinteän kertakorvauksen lisäksi.
- Kääntäjät luopuvat yleisesti oikeuksistaan e-kirjaan hyvin pienillä korvauksilla.
    - Kääntäjille korvattiin e-kirjaoikeuksista seuraavilla tavoilla
        - 84 % kääntäjistä korvaus e-kirjaoikeuksista sisältyy käännöspalkkioon (ei erillistä korvausta)
        - osa kääntäjistä saa %-osuuden käännöspalkkiosta
        - pieni osa kääntäjistä saa rojaltin nettohinnasta
        - pieni osa kääntäjistä saa erillisen kertakorvauksen

Kiitos! Tack!

www.sktl.fi

SKTL
Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto –
Finlands översättar- och tolkförbund ry